

De regionale functie van universiteiten en hogescholen

In Noord-Nederland is het hoger onderwijs een belangrijke aanjager van de regionale economie. Universiteit, hogescholen en mbo's werken er gericht samen met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties om de economische kracht van de regio te vergroten.

Noordelijke kennisinstellingen samen voor een krachtige regio

Universiteit van het Noorden bevordert brede welvaart

Gernant Deekens

Rijksuniversiteit Groningen

‘Door samenwerking tussen kennisinstellingen, de overheidsorganisaties en het private bedrijfsleven wordt de economie aangejaagd en ontstaat er werk. Dit leidt tot brede welvaart in de noordelijke provincies’, zegt Jouke de Vries, voorzitter van het college van bestuur van de Rijksuniversiteit Groningen. ‘Daarmee kunnen we de kracht van de regio Noord-Nederland versterken en de bestuurlijke focus op de “achterstelling” van Noord-Nederland tegengaan, en kan het vertrouwen in de overheid worden hersteld. Hierdoor ontstaan er nieuwe perspectieven voor de bevolking van Noord-Nederland.’

De Rijksuniversiteit Groningen is initiatiefnemer van de Universiteit van het Noorden², een open netwerk waarin ze samenwerkt met het Universitair Medisch Centrum Groningen, de Hanzehogeschool Groningen, NHL Stenden Hogeschool, Van Hall Larenstein en het Noord-Nederlandse middelbaar beroepsonderwijs (mbo). De Universiteit van het Noorden heeft tot doel het bevorderen van de brede welvaart in Noord-Nederland door gerichte samenwerking tussen de verschillende kennisinstellingen en met de overheid, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zoals ngo's. Deze samenwerking draagt ook bij aan het ontwikkelen van Leven Lang Leren door middel van een nieuw onderwijs- en onderzoeks aanbod. De partners binnen de Universiteit van het Noorden willen samen de impact van onderwijs en onderzoek in de noordelijke regio verder vergroten.

‘Wij beschouwen het aanbod aan onderwijs en onderzoek daarbij net als minister Dijkgraaf van Onderwijs als een waaier’, zegt De Vries. ‘Hiermee doorbreken we het binaire stelsel (het rigide onderscheid tussen hogescholen en universiteiten), evenals de waterscheiding tussen de opleidingen bij de ROC's (regionale opleidingscentra) en de hogescholen. Dit is het antwoord van het middelbaar beroepsonderwijs, de hogescholen en de Rijksuniversiteit Groningen op de ontwikkelopgaven van Noord-Nederland. Hiermee geven we ook een antwoord op de toekomstagenda van het hoger onderwijs in relatie tot de economie, waar de ministers van Onderwijs en Economische Zaken om vragen.’

**‘Hierdoor ontstaan er
nieuwe perspectieven
voor de bevolking
van Noord-Nederland’**

Deze samenwerking zorgt

ervoor dat noordelijke
kennisinstellingen meer
met één stem spreken

Eén infrastructuur

Onder meer naar aanleiding van het rapport van het Joint Research Centre³ reageren wij als Universiteit van het Noorden op het gegeven dat de noordelijke economie en het midden- en kleinbedrijf (mkb) de kennisinstellingen nodig hebben om de regio te versterken en de innovatiekracht te vergroten. Ook moet jong talent beter zijn weg kunnen vinden naar het bedrijfsleven. De Noord-Nederlandse economische structuur omvat onder meer een aantal stevige bedrijven in diverse toonaangevende sectoren zoals energie, water, hightechsystemen en -materialen, chemie en *agrifood*. Deze bedrijven zijn ingebed in een wijsd landschap, met de daarbij behorende ijle bewoning en een kenmerkende economische structuur met veel mkb-ondernemingen. Met meer dan honderdduizend studenten en twintigduizend medewerkers bieden de gezamenlijke kennisinstellingen Noord-Nederland één infrastructuur, gericht op de versterking van de kracht van deze regio.

Door de kennis- en talentontwikkeling op locatie samen te brengen in de regionale structuren en te verbinden aan de kennis- en innovatie-infrastructuur, versterken we het innovatieve vermogen van de lokale bedrijven en instellingen. Daarbij gebruiken we de netwerkstructuur onder andere ook voor het versterken van de zorginfrastructuur in Noord-Nederland en om diep in de regio een leven lang ontwikkelen (LLO) te kunnen aanbieden. Hiermee verbinden we lerenden (studenten en professionals), kennis en innovatie met lokale bedrijven en organisaties. Het uitgangspunt is het samenwerken aan maatschappelijke transities en regionale, economische en maatschappelijke vraagstukken. Met de samenwerking willen we er bovendien voor zorgen dat de noordelijke kennisinstellingen meer met één stem spreken met regionale, nationale en Europese beleidsmakers. Zo kunnen we efficiënter reageren op kansen op het gebied van financiering en positionering, en hebben de kennisinstellingen meer profijt van de kansen die op Noord-Nederland afkomen. De Universiteit van het

Noorden zorgt voor een proactievere rol richting Den Haag, Hannover en Brussel.

Toekomstbeeld

In de *Research- en Innovatiestrategie voor Slimme Specialisatie (RIS3) voor Noord-Nederland 2021-2027*⁴ hebben organisaties uit Noord-Nederland samen een toekomstbeeld geformuleerd voor de regio. Door een stevige positie in te nemen in het noordelijke speelveld dragen de kennisinstellingen gezamenlijk bij aan de ontwikkeling en positie van de regio. De komende periode staat Noord-Nederland onder meer voor de volgende transities, zoals beschreven in de *RIS3*:

- van fossiele naar duurzame energie;
- van lineaire naar circulaire economie;
- van zorg naar positieve gezondheid;
- van analoog naar digitaal.

De regio kan zich alleen verzekeren van een duurzame brede welvaart als ze deze transities omarmt en weet te vertalen in kansen. Een sterk regionaal innovatienetwerk draagt hier positief aan bij.

Een recent advies⁵ van de Sociaal-Economische Raad maakt duidelijk dat er, om de klimaatdoelen te behalen, grote investeringen nodig zijn in scholing, het aantrekken van mensen en het begeleiden van mensen naar ander werk. Dit geldt voor de transitie van fossiele naar duurzame energie, maar ook voor de andere transities. De gezondheids-transitie vraagt andere manieren van opleiden, bijvoorbeeld als het gaat om *e-health*, het verlenen van zorg op afstand en het toepassen van virtual reality. De transitie naar een circulaire economie vraagt eveneens om nieuwe kennis en vaardigheden. Om ook in de toekomst over voldoende *knowledge & skills* te beschikken moeten we investeren in een gecoördineerde onderwijs- en opleidingsketen en -portfolio.

Voorbeeldregio

‘De Universiteit van het Noorden kijkt niet alleen naar de eigen regio, maar ook naar andere regio’s in Europa’, aldus Jouke de Vries. ‘De regio Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland wordt een voorbeeld van hoe kennisinstellingen, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties samenwerken met als doel het vergroten van de brede welvaart. De opgedane kennis met de Universiteit van het Noorden delen we dan ook actief met nationale en internationale partners.’

De Universiteit van het Noorden draagt eraan bij dat de grensoverschrijdende regio Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland een uitstekende plek is om te wonen en werken. Een regio die zich kenmerkt door een gezonde economie met voldoende werkgelegenheid, van hoog innovatief tot essentieel en toegepast; een regio met een bloeiende culturele sector, die een belangrijke bijdrage levert aan het goede vestigingsklimaat; een regio tot slot waar de

De regionale functie van universiteiten en hogescholen

maatschappij oog heeft voor wat kennisontwikkeling betekent voor de samenleving en de dagelijkse praktijk. De samenwerking tussen verschillende kennisgebieden, tussen sectoren en tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen resulteert in een krachtiger onderwijs- en onderzoeksaanbod en vergroot de impact van onderwijs en onderzoek op de maatschappelijke omgeving. Ze levert een belangrijke bijdrage aan het oplossen van de transitievraagstukken en een positieve bijdrage aan het noordelijke verdienvermogen; bovendien draagt ze bij aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties.

Door het versterken van de kennisinfrastructuur en de koppeling tussen fundamenteel en praktijkgericht onderzoek, vanuit de visie op de brede welvaart, worden we een aantrekkelijke samenwerkingspartner voor (internationale) instellingen. De bovenregionale (Europese) opgave vereist dat we het ecosysteem voor innovatie en *human capital* in de regio zodanig verder vormgeven dat we ook (inter)nationaal een speler van belang zijn. De Universiteit van het Noorden vervult hiermee een verbindende, aanjagende en agenderende rol in Noord-Nederland, Noordwest-Duitsland en daarbuiten.

De aanpak

In de aanpak van de Universiteit van het Noorden zijn drie onderdelen te onderscheiden, waarin het woord 'samen' centraal staat: samen organiseren als kennisinstellingen, samen met onze studenten en lerenden, samen met onze omgeving. Onder die thema's stimuleren we de volgende activiteiten binnen het netwerk.

Samen organiseren

Het ontwikkelen van *hybride vakgroepen*. Hierbij ontstaan samenwerkingsverbanden tussen hoogleraren van de universiteit, lectoren van de hogescholen en practoren vanuit het mbo. Hun focus ligt op de ontwikkeling van Noord-Nederland op de verschillende thema's. Zij verrichten gezamenlijk onderzoek en stimuleren daarmee innovatie, economische groei en maatschappelijke ontwikkeling. Dergelijke hybride vakgroepen willen we organiseren op de thema's uit de *RIS3*, aangevuld met de thema's uit het visiedocument van de Universiteit van het Noorden op het gebied van vrijetijdseconomie, leefbaarheid en *creative design*. Belangrijke voorbeelden zijn de hybride vakgroep Chemie-polymeren van de Rijksuniversiteit Groningen en NHL Stenden in Emmen en de samenwerking tussen de Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool op het gebied van circulaire economie. Een dergelijke samenwerking wordt ook onderzocht op het terrein van energie (Rijksuniversiteit Groningen en Hanzehogeschool) en van voedsel en gezondheid (Rijksuniversiteit Groningen, Van Hall Larenstein, Hanzehogeschool en Universitair Medisch Centrum Groningen).

In het solar-racingteam werken studenten van universiteit, hogescholen en noordelijke ROC's samen

Het ontwikkelen van *multi-levelonderwijs* tussen middelbaar en hoger beroepsonderwijs en universiteit. Naast verticale doorstroming (het zogenaamde 'stapelen') is ook horizontaal samenwerken tussen studenten van de universiteit, de hogescholen en het middelbaar beroepsonderwijs van groot belang. Een voorbeeld hiervan is het solar-racingteam, waarin studenten van de Rijksuniversiteit Groningen, de Hanzehogeschool, NHL Stenden en de ROC's in Noord-Nederland samenwerken aan de World Solar Challenge.

Meer *onderwijsprogramma's* over transities, oftewel het ontwikkelen van master- en bacheloronderwijs op de vier *RIS3*-thema's. De samenwerking in het kader van de Universiteit van het Noorden kan leiden tot nieuwe opleidingen op het gebied van energie en klimaat, *healthy aging*, digitalisering en kunstmatige intelligentie, duurzaamheid, vrijetijdseconomie, leefbaarheid en creative design.

Samen met studenten en lerenden

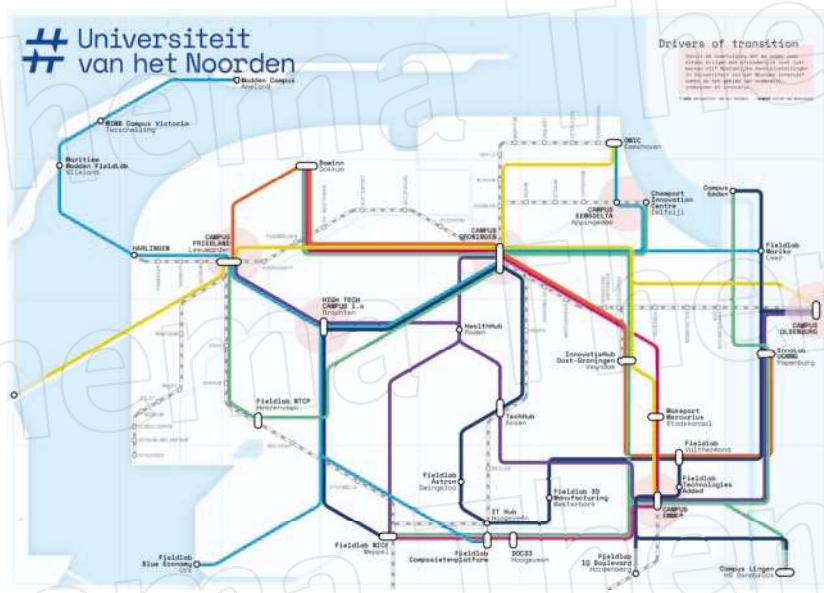
Het stimuleren van LLO. De vier sectoren⁶ moeten een transitie doormaken waardoor er andere en nieuwe vaardigheden nodig zijn. Dat betekent ook dat mensen die al een opleiding achter de rug hebben weer kunnen instappen om nieuwe kennis op te doen en nieuwe vaardigheden te ontwikkelen.

Een betere verwijzing van studenten tussen mbo en hbo (hoger beroepsonderwijs) en tussen hbo en universiteit. Niet alle studenten komen onmiddellijk op de juiste plek terecht; dit leidt tot uitval van studenten en daardoor tot kapitaalvernietiging. Door betere doorverwijzing, via het project Wisselstroom⁷, kunnen we veel van deze problemen voorkomen.

Samen met de omgeving

Vanuit het ecosysteem wil de Universiteit van het Noorden doorgroeien naar een vierdegeneratiecampus, een fijnmazig en multifunctioneel netwerk voor en in Noord-Nederland. De basis hiervoor berust op verdere uitbreiding van de bestaande samenwerking op het terrein van onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. De ambitie is om door te groeien naar een campusnetwerk dat onderwijs, onderzoek,

ontmoetingen en wonen combineert op de verschillende kennisknooppunten (zie Figuur 1). De campusactiviteiten op de knooppunten sluiten aan bij de lokale behoeften. Grotere steden als Groningen, Leeuwarden en Emmen kennen daarin een brede dynamiek, aansluitend bij de RIS3-thema's. Kleinere steden zoals Assen, Drachten en Appingedam/Delfzijl hebben een profiel dat aansluit bij herkenbare economische en maatschappelijke speerpunten in die steden en hun omgeving. Kleinere plaatsen en landelijke gemeenten en gebieden op hun beurt zullen een dynamiek kennen die aansluit bij het mkb en bij thema's op bijvoorbeeld het gebied van vrijetijdseconomie, zorg en brede welvaart.

Figuur 1 Voorbeeld van (de verbinding tussen) kennisknooppunten in de regio Noord-Nederland. Deze 'metrokaart' is een momentopname en zal in de komende periode worden aangepast en uitgebreid

Cruciaal en onmisbaar

Met het initiatief voor de vorming van de Universiteit van het Noorden hebben de kennisinstellingen in Noord-Nederland het voortouw genomen om invulling te geven aan de maatschappelijke vraagstukken en transities. De kracht en de meerwaarde hiervan worden alom erkend in Nederland en de samenwerking wordt gezien als een voorbeeld voor andere regio's. De rol en functie van de samenwerkende kennisinstellingen in het innovatie-ecosysteem is cruciaal en onmisbaar voor de duurzame ontwikkeling van de regio.

Gernant Deekens

is secretaris van de Universiteit van het Noorden bij de Rijksuniversiteit Groningen

Dit artikel is samengesteld uit bijdragen van meerdere personen die betrokken zijn bij de Universiteit van het Noorden.

Noten

- 1 Citaat afkomstig uit Kennisagenda van de Universiteit van het Noorden: universiteitvanhetnoorden.nl/app/uploads/2021/11/Kennisagenda-Universiteit-van-het-Noorden.pdf
- 2 www.universiteitvanhetnoorden.nl
- 3 Benneworth, P. & Arregui-Pabollet, E. (2020). *Higher Education for Smart Specialisation: The Case of the Northern Netherlands*. JRC Technical Report, July 2020. publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121432
- 4 www.snn.nl/sites/subsidie/files/2020-07/SNN_RIS3_2021_2027%20-%20def.pdf
- 5 www.ser.nl/nl/Publicaties/evenwichtige-sturing
- 6 Dat wil zeggen de sectoren waar de vier transities moeten plaatsvinden: van fossiele naar duurzame energie; van lineaire naar circulaire economie; van zorg naar positieve gezondheid; van analoog naar digitaal.
- 7 www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/gelijkwaardig-maar-verschillend-hogescholen-en-universiteiten-werken-samen-aan-de-toekomst-van-het-stelsel